

Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja.
Sarja A:4.

SUOMEN PANKKI
Kirjasto

TALOUDELLISIA
SELVITYKSIÄ

1945:I

HELSINKI 1945,
SANOMALEHTI OY. NYLANDIN KIRJAPAINO.

**MARKAN ARVON VAKAUTTAMINEN
JA ULKOMAISET VAIHTOKURSSIT**

SUOMEN PANKIN JOHTOKUNNAN LAUSUNTO

ESIPUHE.

Kysymys Suomen markan arvossa viime vuosina tapahtuneesta muutoksesta on ollut Suomen Pankin johdon huolestumisen aiheena siitä alkaen, kun toisen maailmansodan syttyminen syksyllä 1939 alkoi järkyttää kansainvälistä hintatasoa ja eri maiden valuuttojen arvoa. On kiinteästi seurattu markan sekä kotimaisen että ulkomaisen arvon muutoksia, sikäli kuin vaillinaiset keinot ovat antaneet siihen mahdollisuuksia. Viitattakoon esim. asianomaisiin kohtiin Suomen Pankin vuosikirjoissa samaten kuin Eduskunnan pankkivaltuusmiesten kertomuksissa. Mainitsemista ansaitsevat myös maisteri Erik Törnqvistin kirjoitukset hintojen ja palkkojen kehityksestä Suomessa sotavuosina (Taloudellisia Selvityksiä 1942, 1943 ja 1944) sekä maisteri Ragni Bärlundin tutkielmia ulkomaisten valuuttojen ostokykypariteettien arvioinnista (Taloudellisia Selvityksiä 1944). Kun Suomen Pankin johtokunta viime toukokuun 28 päivänä antoi pankkivaltuusmiehille lausunnon markan arvon säilyttämistä ja vakauttamista sekä ulkomaisten vaihtokurssien muuttamista koskevista kysymyksistä, on katsottu asianmukaiseksi saattaa se kokonaisuudessaan julkisuuteen, koska on tärkeitä, että siinä esitetyt, maamme talouselämän elvyttämiseen ja maamme kaikinpuoliseen jällelrakentamiseen niin syvästi vaikuttavat asianhaarat tulevat yleisesti tunnetuiksi. Tässä mielessä puheena oleva lausunto julkaistaan Taloudellisten Selvitysten näiteenä.

On vielä syytä mainita, että Suomen Pankin johtokunta, samalla kun tämä lausunto jätettiin pankkivaltuusmiesten käsiteltäväksi, esitti erinäisiä laskelmia vientituotteiden ulkomaisista hinnoista ja kotimaisista tuotantokustannuksista sekä tuontitavaroiden ulkomaisista hinnoista verrattuna Suomen hintatasoon samaten kuin arvioita vaihtokurssien korottamisen vaikutuksesta toisaalta viennin kannattavuuteen, toisaalta tšekäläiseen hintatasoon. Kaiken tämän nojalla johtokunta ehdotti, että valuuttakursseja tällä kertaa korotettaisiin noin 75 %. Näin tapahtuikin sitten saman toukokuun 31 päivänä, jolloin Ruotsin kruunun kurssi nostettiin markasta 11: 77 markkaan 20: 50, Englannin punnan kurssi markasta 196: — markkaan 343: — ja Amerikan Yhdysvaltojen dollarin kurssi markasta 49: 35 markkaan 86: 30.

Helsinki, kesäkuun 8 päivänä 1945.

SUOMEN PANKIN
TALOUSTIETEELLINEN TUTKIMUSLAITOS

A. E. TUDEER

Eduskunnan Pankkivaltuusmiehille.

Eduskunnan Pankkivaltuusmiehet ovat kirjelmällä viime maaliskuun 20 päivältä pyytäneet johtokunnan lausuntoa pankkivaltuusmies, diplomi-insinööri E. von Frenckellin kirjeessä saman maaliskuun 15 päivältä herättämästä asiasta. Johtokunta saa sen johdosta kunnioittaen esittää seuraavaa.

Insinööri von Frenckell päättää kirjeensä siihen, että olisi välttämätöntä ja toivottavaa, että Suomen Pankki perinpohjin selvittäisi 1) markan arvoa, 2) inflaatiovaaran torjumista ja 3) vekselikurssien muuttamista koskevat kysymykset, jotta sen jälkeen mahdollisimman pian voitaisiin esittää eduskunnalle, »miten vaikeata pankin on pitää maan rahalaitosta vakavalla ja turvallisella kannalla samalla kun enemmän tai vähemmän epäluotettavia arvonmittoja, jotka riippuvat kussakin tapauksessa tapahtuvasta harkinnasta ja epätäydellisestä järjestelmästä, virallisesti käytetään Suomen rahayksikön rinnalla». Tämä kysymys jakaantuu kahteen osaan 1) toisaalta markan kotimaista ostovoimaa, sen mittaamista, sen arvon suojelemista ja vakauttamista koskevaan puoleen, 2) toisaalta markan ulkomaista arvoa ja sen mittaamista sekä valuuttapolitiikan päämäärää, keinoja ja lähimpiä toimenpiteitä koskevaan osaan. Markan kotimainen ja ulkomainen arvo ovat tietenkin mitä lähimmin toisistaan riippuvaiset ja niihin kohdistettavien toimenpiteiden tulee sen vuoksi olla niin sopusoinnussa keskenään, että ne muodostavat eheän kokonaisuuden, koska lopultakin on kysymys saman asian eri puolista. Esityksen selvytyden vuoksi on kuitenkin seuraavassa käsitelty erikseen asian molemmat puolet.

Markan kotimainen arvo eli ostovoima ilmenee tavaroiden ja palvelusten hinnoista, toisin sanoen hintatasosta ja palkkatasosta. Mitä enemmän hinnat nousevat, sitä heikompi on rahan ostovoima. Ne jyrkät muutokset rahan arvossa, joita yleisesti ilmenee sotien aikana ja jälkeen, johtuvat tavallisesti rinnan kahdesta tekijästä. Toiselta puolen valtiot rahoittaakseen sodankäyntiään joutuvat pakotetuiksi ottamaan luottoa

Rahan kotimainen ostovoima.

keskuspankista ja siten turvautumaan setelirahoitukseen, mikä johtaa käytettävissä olevien maksuvälineiden määrän lisääntymiseen, lähinnä setelistön kasvuun. Toisaalta työvoiman mobilisoiminen sotatehtäviin ja tuotannon keskittäminen sotatarvikkeiden valmistamiseen sekä useimmiten myös tuonnin supistuminen vievät väestön ja talouselämän käytettävien hyödykkeiden määrän vähenemiseen. Täten muuttuu ostoja varten käytettävissä olevien maksuvälineiden ja ostettavien tavaroiden suhde edellisten lisääntyessä ja jälkimmäisten vähentyessä. Edelliseen liittyvät monet muutkin tekijät, joista jotkut jarruttavat muutosta, mutta useimmat sitä kiihdyttävät. Nämä voidaan tässä sivuuttaa, viitattakoon vain ulkomaisten tavaroiden hintojen kohoamiseen, kuljetuskustannusten nousuun esim. matkojen pitenemisen takia ja vakuutusmaksujen kallistumiseen sotariskin vuoksi. Erityisesti on syytä huomioida, miten suuri merkitys psykologisilla, sielullisilla tekijöillä on. Luottamus rahan arvoon tai sen palauttamiseen ja valtion kykyyn ja tahtoon suojella rahan arvoa luhistumasta on paras tuki rahan arvoa säilyttävälle politiikalle. Sitä vastoin epäluottamus, varsinkin kehittyneenä ns. inflaatiopeloksi, on omansa vaikeuttamaan kaikkia toimenpiteitä rahan arvon suojelemiseksi ja siten lisäämään rahan romahtamisen vaaraa silloinkin, kun reaaliset olosuhteet huomioon ottaen kehityksen ei tarvitsisi siihen johtaa.

Inflaation vaikutukset.

Rahan arvon huononemisen eli inflaation seuraukset tuntuvat yhteiskunnan kaikissa piireissä. Ne ovat erilaiset riippuen siitä, onko kysymys suhteellisen lievästä ja hitaasta inflaatiosta vai nopeasti edistyvistä rahan arvon romahdusmaisesta huononemisesta. Kokemuksesta tiedetään, että ellei edellisenluontoista inflaatiota saada ajoissa pysäytetyksi, on vaara tarjolla, että se riistäytyy irti ja muuttuu romahdusmaiseksi. Mitä pitemmälle inflaatio on ehtinyt ja mitä nopeampi se on, sitä vahingollisemmat sen seuraukset ovat ja sitä vaikeampaa on pysäyttää se ja palauttaa tasapaino. Inflaation tärkeimmistä seurauksista on mainittava seuraavat.

Kansantulon jakaantumisessa ja kansan omaisuussuhteissa tapahtuu muutoksia, jotka ovat kohtuuttomat ja merkitsevät räikeitä epäkohtia. Enemmän huomiota on saanut osakseen säästäjien keräämien varojen hupeneminen, mikä varsinkin piensäästäjien ja vanhuutensa varalle säästöjä tehneiden iäkkäiden henkilöiden kohdalla merkitsee raskasta menetystä. Sama koskee henkivakuuttuneita, joiden turva riistetään. Sen sijaan ne, joilla on rahavelkoja, hyötyvät ansiottomasti rahan arvon alenemisesta edellisten kustannuksella. Reaalipääoman omistajat, joilla ei ole velkoja, säilyttävät omaisuutensa ja ovat siten suhteellisesti paremmassa asemassa kuin rahapääoman omistajat.

Järkevä taloudellinen laskelmointi käy vaikeaksi, ja syntyy keinotekevää yritteliäisyyttä ja sijoitustoimintaa yleisen edun kannalta tärkeämmän toiminnan vahingoksi. Niin kauan kun inflaatio on hidasta,

se voi luoda keveät rahamarkkinat ja siten kiihoittaa taloustoimintaa. Kasvava inflaatio ja sen seuraus, rahan arvon luhistuminen, johtavat sitä vastoin siihen, ettei enää tehdä säästöjä vaan jokainen koettaa heti vaihtaa saamansa rahat tavarahan, samalla kun tavaranomistajat pidättyvät myymästä odottaen hintojen taas nousevan. Liikkuvasta pääomasta syntyy tällöin huutava puute ja korot nousevat. Edellisen maailmansodan jälkeen nousi esimerkiksi Saksassa diskonttokorko ajoittain aina 90 %:iin. Palkkojen kohottaminen tekee tuotannon kannattamattomaksi, ja sen takia tarpeelliset hinnankorotukset johtavat uusiin palkankorotuksiin, jotka eivät nekään takaa palkansaajille entistä parempaa toimeentuloa, vaan ainoastaan jouduttavat rahan arvon romahdusta. Siten inflaation kiihtyminen johtaa talouselämän sekasortoon ja tuotannon lamautumiseen. Tämän on monen maan raskaasti ostama kokemus osoittanut.

Edelleen inflaatio horjuttaa ulkomaiden luottamusta maan taloudelliseen asemaan, järkyttää ulkomaisia liikesuhteita, vaikeuttaa kauppasopimuksilla tapahtuvaa ulkomaista kaupankäyntiä ja ulkomaisen luoton saantia sekä voi pahimmassa tapauksessa tyrehtyttää tuonnin ja viennin kokonaan. Näihin asianhaaroihin palataan edempänä.

Ensimmäinen ehto inflaation menestykselliseksi vastustamiseksi on tosiasiajn tunteminen ja tunnustaminen. Edellytyksenä on siis, että tiedetään, kuinka pitkälle inflaatio on ehtinyt, paljonko rahan arvo on huonontunut. Rahan ostovoiman mittaamiseen käytetään yleensä hintaindeksijä, tavallisesti elinkustannusindeksiä. Sodan takia hintaindeksien kelpoisuus rahan arvon mittaamiseen on huonontunut, kun tavarapulan johdosta kulutus on saanut säännöllisestä poikkeavan kokoonpanon. Aivan täsmällistä mittaa ei näissä oloissa ole olemassa. Liikkeessä olevan setelistön ja avistatilien lisääntymiseen perustuvat indeksit, joita ins. von Frenckell kirjelmässään esittää, eivät kelpaa rahan ostovoiman mittaamiseksi, sillä niihin ovat vaikuttaneet niin monet tekijät, jotka ovat riippumattomat rahan arvon muuttumisesta. Sellaisia mainittakoon yleinen epävarmuus, maksutapojen muuttuminen, varojen kerääntyminen sellaisten piirien käsiin, jotka eivät ole tottuneet tuomaan runsaitakaan rahojaan luottolaitoksiin, kauppa- ja teollisuusvarastojen muuttuminen rahaksi sekä korjausten ja uudistusten siirtyminen tuonnemmaksi. Mutta sikäli kuin nuo indeksit ovat korkeammat kuin hintaindeksit — niinkuin ne meillä tällä haavaa ovat — on se osoituksena siitä, että käyttötilaisuutta odottavaa ostovoimaa on runsaasti olemassa, mikä merkitsee pilleväää lisäinflaation vaaraa.

Tässä ei ole syytä tehdä selkoa viime vuosien hintakehityksestä Suomessa ja siihen vaikuttaneista moninaisista tekijöistä. Osoitukseksi kehityksen kulusta esitetään kuitenkin seuraavat lukusarjat:

*Rahan arvon
mittaaminen.*

	Elin- kustannus- indeksi	Vuosi- nousu %	Tukkuhinta- indeksi	Vuosi- nousu %
VIII 1938—VII 1939 . . .	100	—	100	—
XII 1940	131	31.0	156	56.0
XII 1941	150	14.5	185	18.6
XII 1942	181	20.7	231	24.9
XII 1943	197	8.8	258	11.7
XII 1944	203	3.0	278	7.8

Hintainnousu oli siten vuoden 1944 loppuun mennessä melkoisesti hidastunut, mikä on luettava edellisten vuosien finanssi- ynnä hinta- ja palkkapolitiikan ansioksi. Saattaisi näin ollen olla aihetta uskoa, että hinnat ja samalla rahan arvo ovat vakaantumassa. Asia ei kuitenkaan ole näin onnellisesti. Osoituksena siitä on ennen kaikkea palkkarintamalla vallitseva levottomuus, joka on johtanut työtaisteluihin ja lukuisiin suuriin palkankorotuksiin. Kun marginaali tuotantokustannusten ja valmiin tuotteen hinnan välillä nykyisin monilla aloilla on kovin kapea — voidaanpa osoittaa sellaisiakin aloja, joilla tuotanto tai välitys tuottaa suoranaista tappiotakin — johtavat palkankorotukset välttämättömyyden pakosta hinnankorotuksiin.

*Talous-
elämän
tasapainon
edellytykset.*

Suomessa on siten jouduttu siihen kriittilliseen pisteeseen, jossa on ratkaistava, annetaanko kehityksen jatkua, jolloin rahan arvon lopullinen romahtaminen pian tulee näköpiiriin, vai halutaanko pysähdyttää inflaatio ja pelastaa se, mitä rahan arvosta on jäljellä. Jos ratkaisu kääntyy jälkimmäisen vaihtoehdon hyväksi — ja muukaan ei voi eikä saa tulla kysymykseen järjestyneessä yhteiskunnassa, joka toivoo voivansa jatkaa elämäänsä ja jälleen voivansa nostaa kansan elinkannan — täytyy myös olla uskallusta ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin tuon tavoitteen saavuttamiseksi.

Rahan arvo on viime kuukausina hyväksytyjen palkankorotusten johdosta tuntuvasti huonontunut. Se ei tosin vielä tällä hetkellä näy hintaindeksistä, sillä menee jonkin verran aikaa, ennen kuin palkan nostaminen vaikuttaa tuotteiden hintoihin, mutta on odotettavissa hintaindeksienkin vähitellen nousevan suunnilleen vastaavasti. Mutta vaikka näin onkin, ei vielä ole myöhäistä pysäyttää inflaatiota. Siihen on olemassa suunnilleen samat edellytykset kuin vuosina 1942 ja 1943. Mutta ehtona on, että asiaan tartutaan voimalla — todella niin pontevasti, että kansalaiset uskovat, että asia ajetaan päätökseen, ja järjestävät oman toimintansa sen mukaisesti, jolloin hekin tukevat rahan arvon vakauttamista.

Talouselämän tasapainoa ei tietenkään yhdellä iskulla voida palauttaa, mutta välttämätöntä on, että ollaan selvillä siitä, missä suhteissa tasapaino on häiriintynyt ja minkälaisen järjestelyjen avulla se voidaan palauttaa. Vain tällä tavalla voidaan luoda edellytykset tasapainon palauttamiselle. Eräät näistä ovat tosin suuressa määrässä riippuvaiset valvontamme ulkopuolella olevista tekijöistä, mutta monet ovat sellaisia, jotka pääasiallisesti riippuvat omista toimistamme, ja näissä tapauksissa olisi viipymättä luotava ohjelma toimenpiteiksi, joiden avulla tavoite voidaan saavuttaa.

Tärkeimpiä talouselämän terveen kehityksen yleisistä edellytyksistä ovat ennen kaikkea seuraavat. Tasapaino on saatava syntymään 1) valtiontaloudessa, 2) ulkomaisessa maksutaseessa, 3) tuotannon ja kulutus-tarpeen välillä, 4) pääomantarpeen ja pääomanmuodostuksen välillä ja 5) tuotantokustannusten ja palkkojen sekä hintojen välillä.

Mitä mahdollisuuksia on olemassa tasapainon saavuttamiseksi näissä olosuhteissa? Seuraavassa tarkastetaan näitä kohtia kutakin erikseen.

Mitä valtiontalouteen tulee, olisi päästävä vajaustaloudesta ja ennen kaikkea luotonotosta Suomen Pankista. Valtion todelliset tulot täytyy saada riittämään ainakin valtion juokseviin menoihin ja ennen pitkää valtion omiin pääomansijoituksiinkin. Valtion lyhytaikainen velka Suomen Pankille ja liikepankeille pitäisi saada joko maksetuksi tai ainakin vakautetuksi pitkäaikaisiksi koti- tai ulkomaisiksi lainoiksi, jotta pankit näin vapautuneilla varoilla pääsisivät taas säännöllisessä järjestyksessä tukemaan ja voimistuttamaan talouselämää.

Sodasta johtuneet menot ovat muuttaneet valtiontaloutemme aseman siitä, missä se rauhan aikana oli. Sen sijaan, että rauhan aikana kaikki varsinaiset menot peitettiin valtion säännöllisillä tuloilla ja pääomansijoituksiin käytettiin samoista lähteistä saatuja varoja, on sodan aikana ollut pakko suuressa laajuudessa turvautua lainanottoon. Tämän johdosta valtionvelka on paisunut lähes kaksikymmenkertaiseksi siitä, mitä se oli ennen sotaa.

Kun suuri osa valtion nykyisestä velasta on lyhytaikaista, jonka korko on alhainen, on odotettavissa, vaikka velan määrä ei enää nousisikaan, että korot, sitä mukaa kuin velkoja tullaan vakauttamaan, tulevat nousemaan. Lähimpinä kuutena vuotena tulee valtiontalouden rasituksena sitä paitsi olemaan sotakorvauksen suorittaminen, joka valtion lisämenoissa on arvioitu 5 500 miljoonaksi markaksi vuodessa, mutta mikä nousee tästäkin, jos markan ostovoima edelleen heikkenee. Myös menetetettyjen alueiden väestön kärsimien menetysten korvaaminen ja sen sijoittaminen jäljelle jääneeseen Suomeen aiheuttaa lähivuosina valtiontaloudellemme valtavia menoja. Lisäksi tulevat huomattavat menoerät invalidiiden ja sotaorpojen huollosta. Palkkojen ja hintojen nousu on

*Valtion-
talouden tasa-
paino.*

niinikään omansa lisäämään valtion menoja. Sitä vastoin tulevat varsinaiset sotakustannukset nyt jäämään pois. Siitä aiheutuva vähennys valtion menoissa tulee nähtävästi olemaan suurempi kuin puheenalaiset ylimääräiset määrävuosina jatkuvat menot. Kuluvana vuonna ei kuitenkaan vielä ole mahdollisuutta päästä siihen, että valtiontalous saataisiin tasapainoon ilman uutta lainausta. Laskelmat osoittavat näet, että nytkin tullee pakko lisätä valtion velkaa muutamalla miljardilla markalla. Koska talouselämän tasapainon ensimmäinen edellytys on, ettei käytetä setelirahoitusta, ja ulkomaista luottoa ei liene saatavissa ainakaan riittävässä määrässä, olisi tarpeellinen luotto saatava kotimaan raha- ja pääomamarkkinoilta. Tämä näyttää kohtaavan vaikeuksia muuttuneissa olosuhteissa. Luotonkysyntä ja aikaisemmin tehtyjen säästöjen käyttäminen jälleenrakennustehtäviin tämän sanan laajimmassa merkityksessä tulee vähentämään luottolaitosten ja yleisön sekä halua että kykyä ostaa valtion velkapapereita. Mutta kun kansalaisten markkamääräiset tulot eri syistä tulevat olemaan melkoisesti suuremmat kuin edellisinä vuosina ja ostomahdollisuudet edelleen ovat vähäiset, voidaan kuitenkin odottaa uuttakin rahapääomaa kertyvän. Valtionkin luoton-tarve saataneen sen vuoksi tyydytetyksi, jos — mutta vain sillä edellytyksellä, että — luottamus rahan arvoon palautuu. Valtion velan vähentämiseen tuskin on lähivuosina mahdollisuuksia, ennen kuin siirtymävuodet on sivuutettu, mutta pääpaino olisikin pantava siihen, ettei valtion velkaa enää tarvitse lisätä ja että verotusta, joka vakavasti uhkaa elinkeinoelämän kehittämiseksi tarvittavan pääoman muodostusta, voitaisiin jossain määrin alentaa esim. niin, että pakkolainat ja viime aikoina säädetyt ylimääräiset veronkorotukset ja -lisäykset jäisivät pois tai ainakin huomattavasti alenisivat. Mahdollisuuksia tähän lisää se, että sota-toimissa olleet sadattuhannet miehet ja naiset sodan loputtua ovat päässeet jälleen siviilielämään ja säännöllistä työtänsä suorittamaan. Tämän kautta veronmaksupohja huomattavasti kasvaa.

Sikäli kuin ulkomaankauppa tulee käyntiin, saadaan myös tullituloina, jotka sodan aikana ovat olleet vähäiset, jälleen suurempia summia. Näin ollen ei näyttäisi mahdottomalta, että valtiontaloudessa saavutetaan tasapaino. Välttämättömänä edellytyksenä on kuitenkin, että siinä noudatetaan äärimmäisen ankaraa säästäväisyyttä ja suurta pidättyväisyyttä määrärahojen myöntämisessä. Tältä kannalta arvosteltuna tukipalkkiojärjestelmä, jota maataloustuotteisiin nähden meillä aikaisemminkin on käytetty rajoitetussa määrässä, mutta jota äskettäin on suuresti laajennettu, on erittäin arveluttava. Kun tukipalkkiot viime korotusten jälkeen voivat nousta viiteen miljardiin markkaan vuodessa, joten ne edustavat enemmän kuin viittätoista prosenttia talousarviosta, ne ovat omansa suuresti lisäämään vaikeutta saada valtiontalous tasapainoon,

mikä kuitenkin on ehdoton edellytys rahan arvon vakauttamiselle. Näin ollen ja koska mainittu järjestelmä muutenkin huonosti soveltuu rauhan-aikaisiin oloihin, olisi välttämättä mahdollisimman pian päästävä koko järjestelmästä.

Tässä yhteydessä on syytä kosketella pankkivaltuusmies von Frenckelin esittämiä ajatuksia indeksiklausulin myöntämisestä korvausobligatioille, koska sen antaminen voi merkitä valtiolle tuntuvia lisämenoja. Koska kysymys on indeksiklausulin antamisesta vain 3 miljardin markan arvopaperimäärälle, voidaan toivoa, että seuraukset eivät tule valtiontaloudelle ylivoimaisiksi eivätkä estä markan arvon vakauttamista. Mutta tämän ehdottomana edellytyksenä on, ettei indeksiklausulin käyttämistä laajenneta, vaan että se todella rajoittuu vain tähän tapaukseen. Sillä ne huomautukset, jotka puheena olevassa kirjelmässä on esitetty indeksiklausulilla varustettujen arvopaperien antamista vastaan, ovat periaatteessa oikeat. On myös syytä huomata, että tällaisten arvopaperien liikkeeseen laskeminen on omansa alentamaan valtion antamien muiden arvopaperien kurssuja ja siten vaikeuttamaan valtion luotonsaantia sekä että indeksiklausulin yleisempi käyttö lisäisi valtion tappionvaaraa ja saattaisi nykyisissä vaarallisissa olosuhteissa ennen pitkää ajaa valtion vararikoon.

Suomen ulkomainen maksutase oli 1930-luvulla vankasti tasapainossa, olivatpa tulot ylipäänsä siksi paljon menoja suuremmat, että nopeassa tahdissa voitiin vähentää maamme ulkomaista velkaa ja siten vapautua velkojen aiheuttamasta riippuvaisuudesta ulkomaista. Sotavuosina maksutaseen tulot eivät läheskään ole riittäneet sen menojen peittämiseen, vaan ulkomainen velka on jälleen päässyt kasvamaan. Vajauksellinen maksutase, varsinkin niin kauan kuin ei ole saatavissa pitkäaikaisia lainoja ulkomailta, aiheuttaa paineen rahan ulkomaista arvoa vastaan ja on omansa vaikeuttamaan rahan arvon vakauttamista. Tästä syystä maksutase ehdottomasti olisi saatava tasapainoon. Tarkastettaessa mahdollisuuksia päästä tähän tavoitteeseen kiintyy huomio ensi sijassa siihen tosiasiaan, että sotakorvaukset kuutena lähimpänä vuonna merkitsevät tässä tavatonta räsitusta. 50 miljoonan dollarin vastikkeettomat toimitukset vuosittain vuoden 1938 hintoja noudattaen ovat reaaliarvoltaan lähes 2½ kertaa niin suuret kuin vientiylijäämämme oli parhaimpina rauhan vuosina, ja niiden tuottama räsitus kansantaloudellemme on sitäkin suurempi, kun sotakorvaustavaroiden tuottamisessa tarvitaan melkoiset määrät sellaisia raaka-aineita, jotka täytyy ostaa ulkomailta päivän hintoihin ja jotka sen vuoksi tälläkin tavalla räsittävät ulkomaista maksutasettamme. Lisäksi sotakorvausten vuoksi on pakko huomattavassa mitassa laajentaa useiden teollisuudenhaarojen tuotantokapasiteettia. Tämä vaatii suuria pääomansijoituksia ja melkoista koneiden, lait-

*Ulkomaisen
maksutaseen
tasapaino.*

teiden ja työkalujen ylimääräistä maahan tuontia, joka niinkään on viennillä tai pitkäaikaisella ulkomaisella luotolla maksettava. Edelleen on huomattava, että edellä jo viitattu koneistojen ja laitteiden kuluminen, varastojen tyhjentäminen ja oman elintarviketuotantomme supistuminen vaativat varsin suurta ulkomaista tuontia vahingonkorvauksen suorittamisvuosinakin ja että suurin osa Euroopasta ja melkoiset alueet Euroopan ulkopuolellakin ovat siinä määrässä sodan hävittämiä, että niiden sekä ostokkyky että vientimahdollisuudet varsinkin lähimpinä vuosina ovat melko rajoitetut, lainanantokyvystä puhumattakaan. Lainanantajista varmaan tulee olemaankin puutetta, vaikka ulkomaisten velkojemme suhteellisen pieni määrä varovaista velkojen lisäämistä sallisikin. Monien meille välttämättömien tuontitavaroiden hinnat voivat myös suuren kysynnän johdosta ainakin aluksi osoittaa nousua. Toiselta puolen eräät meidän vientitavaramme, kuten puutavara, puutalot, vaneri, rakennuslevyt ja määrättyssä laajuudessa myös paperi ja selluloosa varmaan tulevat olemaan hyvin kysytyjä, ja voi odottaa niillekin kohtuullisia hintoja. Joka tapauksessa tuottaa maksutaseemme tasapainoon saattaminen meille kumminkin lähimpinä kuutena vuotea suuria vaikeuksia ja vaatii meitä omassa taloudessamme pysymään kylmien tosiasioiden pohjalla, noudattamaan ankaraa säästäväisyyttä sekä tuonnissamme ja kulutuksessamme kovaa säännöstelyä. Jotta siirtymäkautena voitaisiin pitää maksutase tasapainossa, on pakko jatkaa ulkomaankaupan säännöstelyä. Vain siten voidaan rajoittaa tuonti välttämättömästi tarpeellisiin tuotteisiin ja estää sen paisumista ylivoimaisen suureksi.

*Tuotannon
ja kulutuksen
välinen
tasapaino.*

Jokaisen kansan kulutusmahdollisuus — ja siis elinkanta — on ajan pitkään sidottu siihen, mitä se tuottaa siihen katsomatta, kuluttaako se itse valmistamansa tuotteet vai vaihtaako se ulkomailta tuotteillaan muita tavaroita. Sitä paitsi tulee kulutuksen edistyvässä yhteiskunnassa aina olla melkoista pienempikin kuin tuotanto, sillä osa jälkimmäistä tarvitaani tuotantokoneiston laajentamiseen ja tehostamiseen puhumattaakaan jo olemassa olevan koneiston ylläpidosta. Oman tuotantomme mahdollisimman nopea kohottaminen näissä suhteissa on eräs tämän hetken kaikkein tärkeimpiä tehtäviä. Jotta tämä kävisi niin nopeasti kuin suinkin, olisi asiat hoidettava siten, että täysi työllisyys maan koko työvoimalle voitaisiin tarjota. Työttömyys nykyisissä olosuhteissa olisi suurinta tuhlausta ja omissa käsissämme olevien arvojen pois heittämistä.

Ensi sijassa on keskityttävä sellaisen tuotannon kohottamiseen, joka nopeimmin ja tehokkaimmin auttaa. Etuna useihin muihin kansoihin verraten on meillä se, että suurin osa teollisuudestamme on säilynyt sodan hävityksiltä. Tämä koskee erityisesti puunjalostamiseen perustuvaa teollisuuttamme, joka ennen sotaa oli saavuttanut korkean teknillisen kehityksen ja nyt voi heti käyttää kapasiteettiaan, kunhan raaka-aineet saa-

daan tehtaille. Sotakorvauksen suorittaminen pakottaa meidät nopeasti laajentamaan varsinkin metalli- ja konepajateollisuuttamme, jotka sodan aikanakin ovat huomattavasti kehittyneet. Erityisesti on nyt suurennettava laivojen ja koneiden valmistamista. Kun tämä vaatii uusien koneiden ja suurien raaka-ainemäärien ulkomailta tuontia, aiheuttaa se aluksi kansantaloudellemme vaikeuksia ja suuria rasituksia, mutta jos onnistumme nämä alkuvaikeudet voittamaan, voi metalli- ja konepajateollisuutemme laatuteollisuutena saavuttaa varsin tärkeän aseman sekä kotimarkkinoita palvelevana että myös vientiteollisuutena, niin kuin on tapahtunut Ruotsissakin. Edelleen meidän on teollisuuden alalla koetettava kehittää kemian teollisuutta, joka onkin pääsemässä hyvälle alulle. Perustavaa laatua olevana teollisuutena tällä alalla on typpiteollisuus, joka maataloudenkin tarpeiden tyydyttämiseksi on välttämättömästi nopeasti saatava aikaan. Tarpeellinen voima saadaan sopivasti Pyhäkosken lähivuosina valmistuvasta voimalaitoksesta. Voima ja lämpö ovatkin nykyaikaisen teollisuuden tärkeitä perustekijöitä. Hiilen ja juoksevien polttoaineiden tuonti riittävässä määrässä voi monesta syystä käydä vaikeaksi, jopa ylivoimaiseksi, tilannetta vaikeuttaa myös monien erittäin arvokkaiden voimalähteiden menettäminen Karjalassa. Mutta onneksi on meillä vielä rakentamattomia vesivoimia. Niiden käytäntöönotto mahdollisimman läheisessä tulevaisuudessa on eräs taloudellisia perustehtäviämme.

Toinen tärkeä työala tuotannon kohottamisessa juuri tällä hetkellä on pellon raivaaminen. Olemme menettäneet 300 000 hehtaaria pelloistamme ja elintarvikeomavaraisuutemme lienee laskenut 50 %:iin sodan edellisestä tasosta. Pellonraivaus on varmaan kansantaloudellisesti kannattavimpia yrityksiä. Se on lisäksi kansanhuollon kannalta välttämätöntä.

Niin tuotanto- kuin varsinaisten kulutushyödykkeiden tuotannon kohottaminen rauhanajaiselle kannalle kohtaa kuitenkin vallitsevissa oloissa suuria vaikeuksia, joista ensi sijassa on mainittava raaka-ainetarastojen niukkuus ja uusien saantia kohtaavat esteet, kunnes merentakaiset kauppayhteydet avautuvat. Ja silloinkin vaikeudet tulevat jatkumaan, koska tavarantuote useimmissa maissa on suuri. Lisäksi on muistettava, että sotakorvausten suorittaminen merkitsee sitä, että melkoinen osa — arvattavasti kymmenesosan paikkeilla — kaikista täällä valmistettavista tuotteista vastikkeettomasti viedään maasta ja siten riistetään yleisestä kulutuksesta. Ottaen kaikki nämä seikat huomioon on laskettu, että varsinaiseen kulutukseen nähden on toistaiseksi tyydyttävä erittäin niukkaan keskimääräiseen kulutukseen, joka aineellisessa suhteessa ei ylitä puolta vuoden 1938 määrästä.

Tärkeänä edellytyksenä tuotannon nousulle on tuotantopääoman jatkuva kasvu. Sodan aikana rahapääomien muodostuminen on ollut run-

Pääomanmuodostus.

sasta, mutta se on ollut inflatoorista. Luottolaitoksiin kertynyt rahan pääoma oli ostovoimaltaan vuoden 1944 päättyessä vain hiukan suurempi kuin kuusi vuotta aikaisemmin. Sitä vastoin tuotantoa palveleva ja muukin reaali-pääoma on tuntuvasti supistunut alueluovutusten, pommitusvaurioiden ja muiden hävitysten takia sekä sen johdosta, ettei rakennuksia, koneita, irtaimistoja, kotieläimiä, peltoja yms. ole voitu asianmukaisesti ylläpitää, vielä vähemmän uudistaa ja lisätä. Toisaalta niin jälleenrakentaminen, asuttaminen, asuntokysymyksen ratkaiseminen ja teollisuuden elvyttäminen kuin myös sotakorvausten suorittaminen vaativat tavallista suurempia pääomansijoituksia. Sen vuoksi runsas pääomanmuodostus, joka säännöllisissäkin oloissa on kansan hyvinvoinnin edellytyksenä, nykyisissä oloissa on kansallemme elinkysymys. Miehen työpäivän tai työtunnin tuloksia voidaan useimmissa teollisuuksissa edelleen suuresti kohottaa kehittämällä sitä teknillistä tuotantokoneistoa, jota hän työssään käyttää, mutta tämän koneiston hankkiminen ja kehittäminen vaatii yhä kasvavia pääomia. Ilman jatkuvia pääomansijoituksia ja niiden edellytyksenä olevaa pääomanmuodostusta ei teollisen tuotannon kasvu ja sitä tietä kansan elinkannan nousu ole mahdollinen. Sama koskee myös maataloutta ja muita elinkeinoja eikä suinkaan vähimmin kulkuneuvoja. Jossain määrin tätä pääomantarvetta voidaan tyydyttää ulkomaisella lainanotolla, sikäli kuin siihen ilmenee mahdollisuuksia. Mutta pääasiallisesti on turvaututtava kotimaiseen pääomanmuodostukseen, sillä vain se antaa pysyvän takuun tasapainon saavuttamisesta pääomantarpeen ja sen tyydyttämismahdollisuuksien välillä.

*Tuotanto-
kustannusten,
palkkojen
ja hintojen
välinen.
tasapaino.*

Talouselämän vakavuuden ja voimakkaan tuotannon saavuttamiseksi on välttämätöntä, että työmarkkinoillakin saadaan aikaan tasapaino ja vakavat olot ja että niin työntekijät kuin työnantajat pidättyvät yrittäjästä hankkia toistensa ja koko kansantalouden kustannuksella kohtuuttoman suurta osaa kansantulosta. Sellaiset pyrkimykset vain hidastuttavat tuotannon nousua ja viivyttävät tasapainon syntymistä talouselämässä, vahingoksi kaikille.

Kun inflaatio sodan aikana ensi sijassa uhkasi valtiontalouden tasapainon puutteen johdosta, kohtaa rahan arvon säilyttämistä tällä kertaa suurin vaara palkkarintaman puolelta. Tämän johdosta palkkakysymyksen järjestely vaatii osakseen aivan erityistä huomiota, koska muuten on olemassa vaara, että markan arvo tuhoutuu siinä vuorottaisten palkan korotusten ja hintainkorotusten noitakehässä, johon yhteiskuntamme näyttää joutuneen viime syksystä alkaen. Palkkoja on, tapahtuneeseen hintainnonsuun vedoten, kerran toisensa jälkeen vaadittu korotettaviksi, ja siitä huolimatta, että palkat lukuisilla aloilla olivat nousseet suunnilleen yhtä paljon kuin hintatasokin, joskus enemmänkin, on myönnetty useita yleisiä palkankorotuksia, jotka ovat kohdistuneet eri palkansaaja-

ryhmiin siitä riippumatta, paljonko niiden palkkoja ennestään oli nostettu. Tavoitteena on tietenkin ollut vuoden 1938 elinkannan palauttaminen, mutta tällöin on unohdettu, että sitä on mahdotonta saavuttaa, ennen kuin aikaa myöten voitetaan tuotannon nykyiset vaikeudet, ennen kuin ulkomaankauppa saadaan vauhtiin, ennen kuin sodan hävitykset saadaan korjatuiksi ja sotakorvaukset suoritetuiksi. Näissä oloissa vain palkkojen tasoitukset olisivat olleet paikallaan, kun sen sijaan yleiset palkankorotukset eivät voi johtaa muuhun kuin tuotannon kustannusten kallistumiseen, hintojen nousuihin ja rahan ostovoiman huononemiseen. Kun palkkojen ja hintojen kehitys näin uhkasi johtaa rahan arvon säilyttämispyrkimykset umpikujaan, vahvasti hallitus toukokuun 18 päivänä hinta- ja palkkapoliittisen ohjelman periaatteet antaen samalla julkilausuman asiasta. Tämän ohjelman tarkoituksena on hinta- ja palkkatason vakauttaminen, sen jälkeen kun on vahvistettu uusi korotettu palkkataso ja hyväksytty entisestään tuntuvasti korotetut maataloustuotteiden hinnat. Edellytetään samalla, että koska tuotantokustannukset tämän johdosta nousevat, ei hintojen tarkistuksia voida välttää, mutta pyrkimyksenä on rajoittaa ne mahdollisimman vähäisiksi, »jotta rahapalkkojen tapahtunut korotus voisi merkitä sellaista reaalisten toimeentuloehtojen paranemista, mikä nykyoloissa suinkin käy päinsä».

Vahvistettujen suurten palkankorotusten johdosta tuotannon kaikki kustannuslaskelmat ovat menettäneet pohjansa. Vielä on liian aikaista sanoa, minkälaiset hinnankorotukset käyvät välttämättömiksi ja yleensä miten uusi palkka- ja hintaohjelma käytännössä tulee toimimaan. Välttämätöntä olisi, että uusi palkka- ja hintaneuvosto sekä viime kädessä hallitus toteuttaisi tätä ohjelmaa niin kiinteästi ja kaukokatseisesti, että todella saadaan palkat ja hinnat vakautetuiksi, ilman että tehdään tuotanto kannattamattomaksi ja siten lyödään se lamaan.

Samalla kun ryhdytään vakauttamaan olosuhteita edellä käsitellyissä suhteissa ja noudattamaan hahmoiteltua hinta- ja palkkaopliittikkaa, on kiinnitettävä vakavaa huomiota varsinaiseen rahan arvon vakauttamispolitiikkaan. Ensimmäisiä ehtoja tämän politiikan onnistumiselle on, että keskuspankin valuutta- ja kultavarat jälleen saadaan kasvamaan, niin että ne antavat riittävän tuen maksutaseen tilapäisten heilahdusten tasoittamiseen ja muiden epäedullisten tekijöiden vaikutusten torjumiseen, sekä että maan ulkomainen luotto jälleen saadaan palautetuksi ja vakaannutetuksi ja velallisenä aikaisemmin nauttimamme arvonto entiselleen.

Edellä on todettu Suomen markan kotimaisen ostokyvyn laskeneen elinkustannusindeksin mukaan arvosteltuna alle puoleen sodan edellisestä arvostaan. Samalla on kuitenkin syytä muistaa, että käytännöllisesti katsoen kaikki maailman valuutat ovat sodan johdosta menettäneet osan

Keskuspankin aseman vahvistaminen.

Rahan ulkomainen ostovoima.

ostokyvystään. Muutamissa Euroopan maissa on raha menettänyt asiallisesti ottaen kaiken arvonsa. Onpa sotatointen ulkopuolella olleen Ruotsinkin kruunu menettänyt noin kolmanneksen ostokyvystään ja Yhdysvaltain dollari, jonka tukena on maailmassa ennen näkemätön määrä kultaa ja maailman voimakkain ja tuotantokykyisin kansantalous, on niinkään menettänyt ostokyvystään noin neljänneksen ja kolmanneksen välimailla olevan osan. Valuuttaamme vakaannutettaessa on tuskin tarkoituksenmukaista pyrkiä markan arvoa korottamaan, koska se merkitsisi tuotantolämässä ja työsuhteissa vaikeasti selvitettäviä eturistiriitoja ja hidastuttaisi talouselämän voimistumista ja tuotannon nousua. Sen vuoksi ponnistukset ainakin toistaiseksi olisi keskitettävä jatkuvan inflaation estämiseen, johon mahdollisuuksia vieläkin on olemassa, jos vain hallitus noudattaa päättäväistä ja selvää vakaannuttamispolitiikkaa kaikilla aloilla.

Kansainvälisiä vakauttamissuunnitelmia.

Kääntyessämme sitten tarkastelemaan kansainvälisiä rahaoloja ja eri valuuttojen suhteita, voidaan merkitä, että liittoutuneet kansat ovat jo kiinnittäneet suurta huomiota niiden vakaannuttamiseen. Suuri konferenssi Bretton Woodsissa 1944 käsitteli näitä kysymyksiä ja tuli siihen tulokseen, että rahaolojen vakaannuttamista ja tarpeellisten kansainvälisten luottojen järjestämistä varten olisi perustettava toiselta puolen kansainvälinen valuuttarahasto, toiselta puolen kansainvälinen jälleenrakennuspankki, edellinen 8 800 miljoonan, jälkimmäinen 9 100 miljoonan dollarin pääomalla ja tarkasti määriteltyin lainanmyöntämisoi-keuksin jäsenvaltioille. Toistaiseksi ei voida sanoa, tulevatko nämä suunnitelmat toteutumaan ja minkä lopullisen muodon ne silloin tulevat saamaan. Englantilaiset olivat konferenssia varten valmistaneet toisenlaisen suunnitelman, jonka mukaan olisi kansainvälisen tavaravaihdon vilkastuttamiseksi ja jälleenrakentamisen edistämiseksi perustettu ilman varsinaista omaa pääomaa kansainvälinen clearing-unioni. Tämä olisi määrättyin edellytyksin voinut järjestää luottoa niille maille, joille syntyi velkaa kauppavaihdossaan, niiltä mailta, joille syntyi vastaavasti saatavaa. Tämä suunnitelma joutui konferenssissa syrjään. Ilmeiseltä tuntuu, että valuutta- ja rahaolojen lopullinen vakaannuttaminen on aikaansaataavissa vasta, kun talouselämän tasapainotekijät ovat olemassa, ja että kansainvälisen kaupan edistämiseksi ja kansainvälisten maksusuhteiden järjestämiseksi multilateraalinen clearing-järjestelmä ainakin aluksi olisi köyhille kansoille tarkoituksenmukaisempi kuin Bretton Woodsissa suunniteltu kultaan perustuva järjestelmä.

Vaihtokurssit sotavuosina.

Mitä Suomen markkaan tulee, on sen ulkomainen arvo nimellisesti säilytetty toistaiseksi ennen sotaa vallinneella tasolla. Tähän on kehoittanut poikkeuksellinen tilanne, jonka aikana ei ole ollut mahdollista pätevästi verrata Suomen markkaa muiden maiden valuuttoihin jo yksin-

kertaisesti siitä syystä, että vapaaseen tavarain vaihdantaan eri maiden kanssa ei ole ollut tilaisuutta. Kauppavaihdon tuleva kehitys eri maiden kanssa, eri maiden kyky tai pakko vientiin ja tuontiin, maksukykyisyys sekä yleensä kulloisetkin mahdollisuudet kaiken pohjana olevaan tuotantolliseen työhön ovat kysymyksiä, joista on ollut vaikeata, jopa mahdollintakin saada niin selvää kuvaa, että se olisi antanut mahdollisuuden varsinaiseen vaihtokurssien tarkistukseen. Niin kauan kuin tuontitarpeemme tyydytettiin ja vientimme kohdistui pääasiassa maihin, joiden kanssa maksusuhteet ovat järjestäytyneet clearing-sopimusten pohjalla, ei kysymys markan ulkomaisen arvon määrittelyn tarkistamisesta vaihtokurseja järjestämällä ole tullut polttavaksi. Ulkomaankauppamme ja siitä johtuva maksuliike on hoidettu vuosittain uusiintuvien kauppa- ja maksuneuvottelujen yhteydessä tehdyillä kauppa- ja maksusopimuksilla, joilla yleensä on määritelty sekä tuotavien että vietävien tavaroiden laadut, määrät ja hinnatkin. Nämä bilateraaliset sopimukset ovat peittäneet suurimman osan ulkomaankaupastamme ja siten vastaavasti tehneet vaihtokurssikysymyksen vähemmän tärkeäksi. Onhan clearing-maiden ulkopuolella käyty kauppamme tosiasiallisesti supistunut vain Ruotsin kanssa käytyyn kauppaan, joka, niin kauan kuin kauppatiemme Euroopan mantereen muihin maihin olivat avoinna, muodosti laajuudeltaan vähäisemmän, joskin laadultaan erinomaisen tärkeän osan kokonaiskauppavaihdostamme.

Kun Suomen hintataso mainituista syistä ja esitetyllä tavalla alkoi osoittaa huomattavaa meille epäedullista kohoamista Ruotsin ja myös eräiden muiden maiden hintatasoon verrattuna, katsottiin aiheelliseksi ryhtyä toimiin asian ainakin väliaikaiseksi järjestämiseksi. Käytännöllistä merkitystä näillä toimenpiteillä tavaravaihdon ja maksuliikkeen kannalta oli vain Ruotsin kohdalla, joka, kuten mainittiin, oli ainoa maa, jonka kanssa tuolloin säännönmukaisesti käytettiin vapaavaihtasuorituksia. Oli ensinnäkin eliminoitava erotus kotimaisten hintojen ja Ruotsista tuotujen tavaroiden virallisen kurssin mukaan laskettujen hintojen välillä, koska kahdenlaisia hintoja ei voitu saattaa käytäntöön. Tämän ohessa katsottiin kohtuulliseksi, koska valuuttavarastomme hupertessa tuontimme rahoitus Ruotsista oli hoidettava valtion eri muodoissa Ruotsista saamalla luotolla, asettaa tuonnin kannettavaksi valtiolle koituvaa kurssiriskiä varten lisämaksu tuonnin käytettäväksi asetetusta vapaasta valuutasta. Niinpä säädettiin valtionneuvoston päätöksellä joulukuun 10 päivästä 1942, että valtiolle oli kannettava tällaista tuontihinnan lisämaksua 20 %, mikä lisämaksu valtioneuvoston lokakuun 20 päivänä 1944 tekemällä päätöksellä korotettiin 40 %:iin. Toisaalta ryhdyttiin suorittamaan tasausmaksua sellaiselle Ruotsiin tapahtuvalle viennille, joka muuten ei olisi kannattanut. Tätä tasausmaksua on suoritettu eri vienti-

tavaroille prosentteina niiden hinnasta. Tasausprosentti on ollut vaihteleva riippuen Ruotsin ja Suomen hintatasojen suhteesta kunkin tavaralaadun kohdalla, mutta on tavallisimmin liikkunut 30—40 %:n vaiheilla.

On luonnollista, että tässä on ollut kysymyksessä tilapäinen järjestely, jolla on tahdottu ja voitukin toistaiseksi tulla toimeen odoteltaessa yleismaailmallisen tilanteen selviämistä. Mutta kun jälleen päästään kosketukseen useampien ulkomaiden kanssa ja voidaan keskustella ja sopia tavaravaihdosta, tulee asia uuteen vaiheeseen. Näkyvissä tosin ei vieläkään ole mikään määrätty maksuliikkeen hahmoittuminen, mutta kansainvälinen talouselämä, tavaroiden vaihdanta tarvitsee laskuperusteensa, minkä vuoksi, vaikka monet seikat yhäkin ovat hämärän peitossa, on pyrittävä määrittelemään eri valuuttojen keskinäisiä suhteita. Tästä johtuen on jo Englannin ja Belgian välillä lokakuun 5 päivänä 1944 tehty valuuttasopimus, jossa mm. on sovittu vaihtokurssista, minkä mukaan yksi punta vastaa 176.625 Belgian frangia (kurssi ennen sotaa £ 1/—/— = 138.25 Belgian frangia). Samanlainen sopimus tehtiin Englannin ja Ruotsin välillä maaliskuun 6 päivänä 1945, ja määrättiin siinä vaihtokurssiksi yksi Englannin punta = 16.90 Ruotsin kruunua (kurssi ennen sotaa £ 1/—/— = 19.40 Ruotsin kruunua), ja saman maaliskuun 27 päivänä tehtiin Englannin ja Ranskan kesken finanssisopimus, joka edellytti Englannin punnan ja Ranskan frangin välisen alussa vuotta 1943 määritellyn vaihtokurssin (£ 1/—/— = Rfr. 200: —; ennen sotaa £ 1/—/— = Rfr. 176: —) jäävän voimaan, samalla kuin nämä maat sopivat määrättyistä toistensa käytettäväksi asettamistaan luotoista ja entisten luottosopimusten ja luottojen joko järjestämisestä tai annulloimisesta sekä kauppavaihdosta. Edelleen voidaan mainita, että syyskuussa 1944 tehdyllä sopimuksella Alankomaiden hallitus asetti Liittoutuneiden Kansakuntien ylimmän sodanjohdon käytettäväksi edellytettyjen Alankomaissa tapahtuvien sotatoimien varalta Alankomaiden rahaa, jolloin sovittiin vaihtokurssista £ 1/—/— = Hfl. 10.691 (kurssi ennen sotaa £ 1/—/— = Hfl. 8.75) ja \$ 1:— = Hfl. 2.64957 (kurssi ennen sotaa \$ 1:— = Hfl. 1.884).

Meidän kohdallamme tekee vaihtokurssikysymyksen käsittelyn erityisen vaikeaksi, paitsi edellä viitatus kansainvälisen tilanteen epäselvyys, se jatkuva inflaatiokehitys, josta jo edellä on ollut puhetta. Kun yleinen palkankorotus seuraa toistaan, ilman että yhtenäistä, kiinteätä suunnitelmaa hintojen ja palkkojen tasapainoistamiseksi on olemassa, kohoavat luonnollisesti sekä kotimaan kulutukseen valmistettujen että vientitavaroiden hinnat, ellei tuotantoa tahdota tehdä kannattamattomaksi ja siten lopettaa. Tästä taas johtuu, kun maailmanmarkkinahinnat eivät ole meidän määrättävissämme, että meidän on käytettävä päivä päivältä enemmän markkoja esim. yhden selluloosatonnin tuottamiseen, ilman että

se ulkomaan valuutan määrä, jonka siitä myydessä saamme, kasvaa. Markan ulkomainen arvo liukuu siis niin herkeämättä alamäkeä, ettei ole mahdollista sanoa, mikä se viikon, kuukauden tai vuoden päästä on.

Teknillisiä menetelmiä vaihtokurssien määräämiseksi ja entisten tarkistamiseksi on esitetty useita. Valitettavasti on asian laita se, että niiden pohjaksi edellytettyä tilastollista aineistoa useimmissa tapauksissa on vaikeata, jopa mahdotontakin saada.

Selvää on, että ns. mustan pörssin noteeraukset eri valuutoista ovat täysin merkityksettömät valuutan todellista kansainvälistä arvoa tutkittaessa. Mustan pörssin toiminta rajoittuu yleensä setelirahan ostoon ja myyntiin. Kauppojen yhteisvolyymi on pieni sekä sinänsä että varsinkin verrattuna maan ulkomaankaupan volyymiin ja sen kansainvälisiin finanssitoimintoihin. Musta pörssi on herkkä huhujen vaikutukselle, ja varsin pienet muutokset kysynnässä ja tarjonnassa aiheuttavat tuntuvia muutoksia sen vaihtokursseissa. On myös huomattava, että ankara kontrolli on omansa vähentämään tarjontaa ja korottamaan mustan pörssin hintoja, ilman että todellisia muutoksia rahan arvossa on tapahtunut. Sanomattakin on selvä mm. näiden kauppojen salaisen luonteen sekä ilmitulemisen ja rangaistuksen pelon vaikutus käytettyihin vaihtokursseihin. Koska musta pörssi näin ollen vain ilmaisee eräänlaisen harvinaisuusarvon, jolla ei ole mitään yhteistä rahan arvossa, on se kokonaan jätettävä vaihtokurssikysymyksestä käytävän keskustelun ulkopuolelle.

Menetelmä, jota yleisimmin suositellaan vaihtokurssien määrittelyssä käytettäväksi, on ns. ostovoimapariteettien laskeminen. Tämä on tilastoaineistoon perustuva sovellutus ostovoimateoriasta, jonka mukaan kahden maan valuutan vaihtokurssien vaihtelut ovat kääntäen verrannolliset niihin muutoksiin, jotka tapahtuvat näiden maiden yleisissä hintatasoissa. Jos siten toisen maan hintataso esim. nousee toisen jäädessä entiselleen, olisi edellisen vaihtokurssia jälkimmäisen valuutalle vastaavasti korotettava. Jos taas kummankin hintataso nousee, mutta toisen enemmän kuin toisen, olisi edellinen vaihtokurssi jälkimmäisen valuutalle kerrottava luvulla, joka saadaan jakamalla edellisen hintatasoa osoittava indeksi jälkimmäisen vastaavalla indeksillä. Teoreettisesti tämä menetelmä tietysti on luonnollinen ja oikeutettu. Mutta samalla on todettava, ettei ole olemassa mahdollisuutta yleispätevästi ja aivan tarkasti verrata eri maiden hintatasoja, koska kulutuksen ja tuotannon samaten kuin tuonnin ja viennin rakenne ovat erilaiset, ja tavaroiden asema kahden maan talouselämässä siten aina osoittaa eroavaisuuksia. Myös hintakehitys saattaa vauhdiltaan, vieläpä suunnaltaankin olla erilainen eri maissa. Erilaiset maksutavat, erilainen elinkanta samaten kuin eri pitkälle ehtinyt tuotannon koneellistuminen ja erilainen työteho kukin osaltaan vähentä-

Vaihtokurssien määrääminen.

vät nekin vertailujen täsmällisyyttä. Viitattakoon esim. maitotaloustuotteiden tärkeyteen pohjoismaissa ja vähäiseen käyttöön eteläisissä maissa, rukiin käyttöön tärkeimpänä viljalajina meillä verrattuna vehnän vallitsevaan asemaan länsimaiden ja riisin kaukoidän kulutuksessa, puun runsaaseen käyttöön pohjoismaissa verrattuna sen harvinaisuuteen monissa muissa maissa jne. Ja lisättäköön vielä, että eri pitkät kuljetusmatkat, erilaiset tullitaksat ja verotusolot ym. osaltaan vaikuttavat hintoihin vähentäen luotettavan vertailun pätevyyttä. Sitäpaitsi eri indeksit antavat eri tuloksia; ja kunkin maan tuottamien kansainvälisten ja kotimarkkinatavaroiden suhteellinen merkitys vaihtelee eri kausi-ilmiöiden vaikutuksesta.

Sama, mitä voidaan sanoa ostovoimapariteettiin perustuvasta menetelmästä vaihtokurssien määrittelyssä, soveltuu myös sanottavaksi kustannustason käytöstä tähän tarkoitukseen. Kustannustason määrittelyssä otetaan yleensä huomioon rahapalkat, ja vaihtelut mitataan palkkaindeksien muutoksilla, mutta suhteellisen tuotantotehon vaihteluita eri maissa ei voida tilastollisesti mitata. Tuotantotehon merkitys taas on, kuten helposti ymmärretään, arvaamattoman suuri tuotantokustannuksia laskettaessa. Se on yhtä suuri kuin palkan — aivan samalla tavalla kuin myytävä esine kaupanteossa on yhtä tärkeä kuin siitä maksettava hinta. Meillä on valitettavasti todettava tuotantotehon suuresti laskeneen. Tämä jättää jälkensä myös markan sekä kotimaiseen että ulkomaiseen arvoon ja on seikka, johon on syytä kiinnittää vakavaa huolenpitoa. Palkkaindeksien merkitystä rahan arvon kehityssuunnan osoittajana, huolimatta siitä, mitä edellä on sanottu, ei sinänsä kuitenkaan voida väheksyä, sillä maan kansantulon kokoonpanossa arvioidaan maksettujen palkkojen osuus yleensä yli puoleksi sen koko määrästä. Palkkaindeksit ansaitsevat sitäpaitsi erityistä huomiota sikäli, että nimellistenkin palkkojen alentaminen, vaikka reaali-palkat jäisivät entiselle tasolle, yleensä kohtaa niin jyrkkää vastustusta palkannauttijain taholta, ettei alennuksiin ole poliittisia mahdollisuuksia. Palkkaindeksin nousu ilmaisee siten sen ylimmän tason, jolle rahan arvo voidaan vakauttaa, ja vastaa vasti alimman tason, jolle ulkomaiset vaihtokurssit voidaan vakaannuttaa, kun ulkomailla tapahtuneet palkkatason muutokset otetaan huomioon.

Mutta vaikka myönnetäänkin eri indeksimenetelmien heikot kohdat, luovat ne joka tapauksessa valaistusta vaihtokurssikysymykseen ja antavat kukin kohdaltansa osviittaa siitä, mihin olisi pyrittävä, jotta saavutettaisiin tasapainoiset vaihtokurssit. Näillä ymmärrämme silloin kurseja, jotka vakauttavat maan talouselämän, erityisesti tuotannon kehitystä, tekevät tärkeimpien tuotteittemme viennin kannattavaksi, varmentavat täystyöllisyyttä ja tekevät maalle mahdolliseksi saada sen määrän

ulkomaan valuuttaa, minkä se tarvitsee kansanhuoltonsa hoitamiseen ja maksuvelvollisuuksiensa täyttämiseen.

Mikäli meillä nyt ryhdytään vaihtokurssien tarkistukseen, on siihen tartuttava sillä varauksella, että mihinkään lopulliseen tulokseen ei heti voida päästä, siksi epäselvä on palkka- ja hintatilanne meillä kotona ja siksi vähän on meillä luotettavia tietoja ulkomaiden olosuhteista ja niiden kehityssuunnasta. Varsinkin on mahdotonta tietää, miten niiden hintatasot sodan päätyttyä kehittyvät, tapahtuuko kenties joissakin johtavissa maissa inflaatiota ja kuinka pitkälle menevää, vai koettavatko ne palauttaa rahansa arvon sodanedelliselle tasolle.

Edellä on jo lausuttu Suomen markan kotimaisen arvon ollessa kysymyksessä, että deflationistinen politiikka tuskin näissä oloissa voi tulla kysymykseen, ja sama pitää paikkansa myös Suomen markan ulkomaisen arvon kohdalla. Samalla on kuitenkin katsottava, ettei ole syytä pyrkiä Suomen markan ulkomaisen arvon tarkoitukselliseen huonontamiseen, koska tällainen menettely tarpeettomasti kallistuttaisi tuontitavaroita ja siten nostaisi kotimaista hintatasoa. Siten luotaisiin vielä uusi tekijä siinä inflaatiokehityksessä, jota ei vielä ole saatu pysähdytetyksi.

On sen vuoksi määrättäessä uutta vaihtokurssitasoa Suomen markalle pyrittävä mahdollisimman lähelle tämän hetken olosuhteiden edellyttämää tasapainopistettä, lähinnä ottaen huomioon markan suhde niiden maiden valuuttoihin, joiden kanssa meillä on vilkkain kauppavaihto ja muu taloudellinen yhteys.

Katsoen kaikkeen edellä esitettyyn johtokunta pitää ilmeisenä, vaikka lopullisten vaihtokurssien asettamiseen ei vielä voidakaan päästä, että se ajankohta ei enää ole kaukana, jolloin on tehtävä päätös ulkomaisten vaihtokurssien muuttamisesta noudattamalla niitä yleisiä periaatteita, joista edellä on tehty selkoa.

Risto Ryti

J. W. Rangell

K. Kivialho

Paavo Raittinen

C. G. Sundman
v. t.

Esko K. Leinonen